

дження відповідача до видачі певної речі вона відбиралася примусово (manu militari), якщо протягом двох місяців відповідач не передавав її добровільно.

Якщо присуджувалася грошова сума, судові виконавці відбирали у відповідача відповідну суму або яку-небудь річ, яку продавали для задоволення претензії позивача. Звернення стягнення на все майно боржника мало місце лише в тому випадку, якщо заявлені претензії кількома кредиторами неспроможного боржника, причому він не передає добровільного майна для їх задоволення.

Список використаної літератури:

1. Хрестоматия по истории государства и права зарубежных стран / Под. Ред. З.М. Черниловский – М: Юрид. лит., 1984. – 472 с., стр. 46.
2. Римське приватне право : підруч. Для студ. вищ. навч. закл. / Є.М. Орач, Б.Й. Тищик. – К. : Ін Юре, 2012. – 392 с. – Бібліогр.: с. 382-385.

Ключові слова: виконавче провадження, легісакційний процес, формулярний процес, екстраординарний процес.

Ключевые слова: исполнительное производство, легисакционный процесс, формулярный процесс, экстраординарный процесс.

Key words: executive process, legalization process, formular process, extraordinary process.

ПАВЛОВА ЮЛІЯ СЕРГІЇВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри цивільного процесу

НОТАРІАЛЬНЕ ПОСВІДЧЕННЯ ЯК КРИТЕРІЙ ДОПУСТИМОСТІ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ

Проблема практичного використання електронних документів обумовлена притаманними їм властивостями – вразливість електронного доказу, що полягає у можливості змінювати зміст електронної інформації, її «мобільність» між технічними носіями інформації, відсутність класичних реквізитів письмових документів, які б забезпечували можливість аутентифікації змісту електронного документа та ідентифікації його автора тощо.

До прийняття закону України № 2147-VIII від 03 жовтня 2017 р. учасники судового процесу використовували різноманітні способи збирання та фіксації електронних документів – від роздрукування електронних доказів на паперових носіях до проведення комп'ютерно-технічних експертиз. Однак такі способи знаходили свою критичну оцінку через неможливість безпосереднього дослідження судом електронних доку-

ментів, та відсутність чітких та послідовних критеріїв допустимості таких засобів доказування.

Проблема посвідчення електронних документів полягає у відсутності передбаченого законом порядку посвідчення електронних копій електронного документа, що впливає ще з більш складного питання щодо співвідношення оригіналу та копії електронного доказу. Частиною 2 статті 100 ЦПК України передбачено, що електронні докази подаються в оригіналі або в електронній копії, засвідченій електронним цифровим підписом, прирівняним до власноручного підпису відповідно до Закону України «Про електронний цифровий підпис». Законом може бути передбачено інший порядок засвідчення електронної копії електронного доказу [1].

Проблема застосування ч. 2 ст. 100 ЦПК України полягає у тому, що порядок засвідчення електронних копій на законодавчому рівні не визначений. При цьому Закон України «Про електронний цифровий підпис», на який міститься посилання в ч. 2 ст. 100 ЦПК України, втратив чинність, а прийнятий замість нього Закон України «Про електронні довірчі послуги», який набрав чинності 07 листопада 2018 р., не містить окремого порядку посвідчення електронних копій електронних доказів [2].

Однак відсутність нормативного врегулювання такого способу збирання електронних документів зумовлювало проблему дослідження роздрукованих засобів доказування на предмет їх допустимості, зокрема відповідність наданої копії оригіналу електронного документа, доведення авторства електронної інформації певній особі, незмінюваність відомостей електронного доказу тощо.

При цьому суд не мав процесуальної можливості дослідити оригінал електронного доказу без його залучення безпосередньо до матеріалів справи. У випадку отримання доказової інформації з мережі Інтернет, залучення оригіналу такого доказу до матеріалів справи було майже неможливим, через що захист порушених прав по суті був ускладнений через недоліки процесуального порядку розгляду цивільних справ.

Досить тривалий час в науці цивільного процесуального права оговорюється можливість залучення нотаріуса до збирання електронних доказів. Згідно із Законом України «Про нотаріат» нотаріат в Україні – це система органів і посадових осіб, на яких покладено обов'язки засвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, і здійснювати інші нотаріальні дії, передбачені законодавством, з метою надання їм юридичної достовірності. Тобто посвідчення певних обставин та документів, у тому числі електронних, за своєї сутності найбільш приближене до нотаріальної діяльності.

У зв'язку із цим, прихильники цього підходу вважають, що замість вжиття в статті 100 ЦПК України посилань на необхідність посвідчення копій електронних документів в порядку, передбаченому законом, який, як вже зазначалось вище, відсутній, то доцільно запровадити можливість посвідчення таких копій в нотаріальному порядку.

Так, 17 квітня 2018 р. у Верховній Раді України був зареєстрований законопроект № 8281 «Про внесення змін до статті 100 Цивільного процесуального кодексу України (щодо засвідчення копій електронних доказів)», відповідно до якого запропоновано внести зміни в статтю 100 Цивільного процесуального кодексу України, а саме в частині третьої слова «посвідчених у порядку, передбаченому законом» замінити словами «посвідчених у нотаріальному порядку» [3].

Залучення нотаріусів до посвідчення електронних доказів полягає у запровадженні та нормативному визначенні окремих видів нотаріальних дій в електронному вигляді, а саме: фіксація і посвідчення авторства, інформації, яка міститься на сайтах, Інтернет-сторінках, відправки електронних листів тощо. Отже, сутність цього способу полягає у тому, що зміст електронних документів посвідчувався би незалежним учасником цивільно-правових відносин, який наділений спеціальною компетенцією забезпечувати достовірність юридичних фактів. А з огляду на відсутність особистої зацікавленості у нотаріуса та наявності спеціальної компетенції, у суду було б достатньо підстав вважати такий доказ допустимим та використовувати його під час розгляду справ.

Нотаріальне посвідчення електронних документів є менш привабливим способом їх збирання у порівнянні із посвідченням паперових копій електронних документів з огляду на необхідність здійснення додаткових витрат на послуги нотаріуса. Разом з цим, такий спосіб збирання є менш затратним та більш оперативним у порівнянні із проведенням експертного дослідження, що дозволило б своєчасно зафіксувати зміст інформації в Інтернеті до того, поки автор недостовірної інформації або власник веб-сайту встигнуть її знищити. Крім того, покладання функції посвідчення електронних доказів на нотаріусів позбавило б суд додаткового навантаження, а залишило б за останнім лише обов'язки щодо оцінки таких доказів відповідно до вимог цивільного процесуального законодавства.

На нашу думку, враховуючи недоліки та переваги нотаріального посвідчення електронних документів, доцільним було б вжиття такого способу збирання щодо доказів, які розміщені в мережі Інтернет, з огляду на їх особливу вразливість у порівнянні з іншими видами електронних доказів. Паперової копії електронних документів, посвідченої учасником справи згідно ДСТУ 4163-2003, є недостатнім для їх використання з метою встановлення обставин справи, якщо одна із сторін ставить такий доказ під сумнів та наполягає на наданні його оригіналу або огляду судом в мережі Інтернет. При цьому зацікавлена особа, будучи повідомленою про існування спору та, зокрема, необхідність дослідження електронного документа в мережі Інтернет, матиме можливість знищення відповідного доказу, зміни його змісту або здійснення впливу в іншій формі, внаслідок чого позивач буде позбавлений можливості реального захисту порушених прав та інтересів або відшкодування шкоди, завданої розміщенням електронного документа в мережі Інтернет.

Цікавий досвід посвідчення електронних документів, пов'язаний із залученням послуг нотаріусів, існує в окремих країнах. Наприклад, в Російській Федерації існує спеціальний сайт (<http://elnotarius.ru/>), на якому доступні наступні послуги: фіксація і завірення факту відправки електронного листа (e-mail) з одночасною фіксацією його змісту. Для фіксації пошти необхідно при відправці в полі «копія» вставити адресу електронної пошти сервісу «Електронний нотаріус» (reg@elnotarius.ru). Копія листа буде отримана системою «Електронний нотаріус» і стане доступною в особистому кабінеті. Одержувачеві електронного листа надійде повідомлення від сервісу «Електронний нотаріус» про факт фіксації направлено електронного листа та існування незмінної завіреної копії в системі, що зберігається на сайті в особистому кабінеті. Крім того, у випадку необхідності відправник зможе отримати посилення на збережену копію листа або замовити завіреним нотаріально роздруковану паперову копію [4, с. 76-80].

Список використаної літератури:

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 року № 1618-IV в редакції від 18.03.2004 року [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/ed20040318>
2. Про електронні довірчі послуги Закон України від 05 жовтня 2017 р. № 2155-VIII [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19>.
3. Законопроект «Про внесення змін до статті 100 Цивільного процесуального кодексу України (щодо засвідчення копій електронних доказів)» № 8281 від 17 квітня 2018 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=63876.
4. Павлова Ю. С. Особливості збирання та процесуального закріплення електронних доказів у цивільному судочинстві / Ю. С. Павлова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки», 2017. – Вип. 4. – Т. 1. – С. 76-80.

Ключові слова: електронні документи, копії електронних документів, збирання доказів, нотаріальне посвідчення, допустимість доказів, «електронний нотаріус».

Ключевые слова: электронные документы, копии электронных документов, сбор доказательств, нотариальное удостоверение, допустимость доказательств, «электронный нотариус».

Key words: electronic documents, copies of electronic documents, gathering of evidence, notarization certificate, admissibility of evidence, «electronic notary».